

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTA OFICIALA A EPISCOPIEI ARADULUI

Redacția și Administrația
ARAD, STR. EMINESCU 18

APARE DUMINECA
Redactor: Pr. Ilarion V. Felea

ABONAMENTUL:
Pentru particulari pe an 1000 lei.

ANUL NOU

Anul nou. Ce ne aduce? Ce ascunde? Cât n'am sacrifica, să-i smulgem vâlul depe față, să-i vedem secretele și să-i deslușim misterele? Vășnic ne mistue această dorință. Azi mai mult ca oricând, deoarece anul 1945 ascunde un secret enorm, care poate fi decisiv pentru toată lumea.

Este cert, ca zările viitorului sunt tot mai întunecate. Totul se clatină, totul amenință cu destrămarea și prăbușirea. Violența războiului ia proporții tot mai sguđuitoare. Stăm incremeniți și ne întrebăm dacă omenirea va reuși să creeze o lume nouă și mai bună pe ruinele celei ce se prăbușește acum? Nu suntem pesimiști. Cultivăm, cu îndărătnicie, nădejdea în mai bine. Vrem să credem în cuminenția popoarelor invocată de vracii diplomației.

Nădăjduim însă și mai mult în mila și bunătatea lui Dumnezeu.

Rolul Bisericii românești în marile vâltoare ale prezentului, — când e pusă în primejdie toată civilizația și tot progresul răsărit din evanghelie — este limpede:

În mijlocul vârtejului și al disoluției să implante stâlpul de foc al credinței și al adevărului veșnic, cari singure aduc mântuirea. Misiune uriașă, chiar supraomenească, în împrejurările date. Dar credința nu vede lucrurile

prin ocheanul omenesc. Ea privește în sus, spre azurul Cerului și, merge înainte. Pe scara vieții și a istoriei, popoarele se înalță, sau se prăbușesc, după cum și-au îmbogățit, ori și-au săcătuit comoara credinței și a moralului.

O nouă viață, o nouă ordine socială și o nouă spiritualitate își vor despica drumuri și în patria noastră. Biserica are datoria imperativă să predomine aceste năzuinți românești și să le canalizeze pe calea adevărului etern. Peste toate așezările noastre să sălășluiască concepția de viață ce isvorește din principiile sublime coborâte pe pământ de Hristos. Idealul creștinismului nostru trebuie să înăbușe marea erupție de lavă, ce isbucnește din clocotul subteran al patimilor.

În familie, în școală, în armată, în teatru, în literatură, în știință, în legi și în ocrotirile sociale să imprimăm idealul dreptății și a iubirii evanghelice.

Nimic nu poate fi mai binevenit pentru aceasta dinamizare a crezului nostru creștin, decât vremea ce urmează actualului cataclism. Anul întreg să-l punem sub scutul și în slujba Domnului Hristos, pe care îl rugăm fierbinte să ocrotească Biserica și scumpa noastră Patrie.

Protopop S. Stana

Nașterea Domnului la sfinții poeți ai Bizanțului

Ne este cunoscut pas cu pas aproape cum s'a desfășurat istoria Nașterii Domnului. Famecă, această miunată istorie, frageda închipuire a copiilor încă de la vârsta când încep să înțeleagă, dupăcum ea încântă și sufletul oamenilor maturi. O cântă poeții, o preamăresc duioasele noastre colinde, și cu zugrăvit-o totdeauna cu drag iconarii. E nedeslipită de închipuirea noastră, oridecâteori vine sărbătoarea aceasta a Crăciunului, imaginea binecunoscută a peșterii din Betleem, în care, pe făr, într'o iesle stă culcat Dumnezeuiescul Prunc; cu boul și asinul care suflă asupra-i "căldură ca să-i facă"; cu magii și păstorii cari-l adoră

și-i aduc daruri; cu Măica Domnului și bătrânul Iosif cari privesc înmărmuriți în tăcere; cu îngerii înșfârșit, cari sboară de jur împrejur binevestind mereu noua lor cântare ca și când în fiecare an am auzi-o pentru prima dată: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace între oameni bună învoire”. Și din toată această priveliște se desprinde nu știu ce Dub de bucurie din altă lume, de înviorare, de nevinovății, de încântare, de Dumnezeiască vrajă. Că așa stau lucrurile n'avem decât să privim, zilele acestea, în propriile noastre inimi.

Există însă și un alt fel de înțelege și de a simți

Năsterea Domnului; mult mai adânc au văzut în taina aceasta marii învățători ai ortodoxiei, sfinții Părinți ai credinței noastre: Atanasie și Vasile cel Mare, Grigorie din Nazianz și Grigorie din Nissa, Ciril din Alexandria și Ioan Damaschin, de pildă.

În privința aceasta, se poate spune chiar că Biserica noastră ortodoxă se bucură de o fericire și de un noroc fără pereche: în adevăr, nu numai că, în sânul ei, trăim în permanență în svorul și mireasma gândirii sfinților Părinți, dar, ca și când aceasta n'ar fi de ajuns, pe deasupra, gândirea aceasta minunată ni se dăruiește și în forma cea mai îmbodobită a graiului omenesc și anume în straițe de poem, de stih, de poezie. Acest adevărat monument de artă literară, această minunată catedrală de dumnezeiască poezie sacră se cuprinde în niste cărți smerite, pe care prea puțin le cercetează, în cărțile noastre de slujbă, talmăcite pe românește, și frumoasa noastră limbă de odinioară, „în limba vechilor cazanii“. Am ales pentru acum, să ne în dulcim pe cât ne îngăduie locul, din această comoară ortodoxă de evlavie, de frumusețe și de adâncime.

Dela două adevăruri pornesc sfinții poeți ca să ne facă să înțelegem darurile pe care Năsterea Domnului le-a adus lumii. Cel dintâi, e bunătatea, iubirea de oameni a lui Dumnezeu.

E neîndoielnic că nu există față a lumii sau a vieții care să nu se datorească dumnezeieștii bunătăți. Iată, lumea aceasta, cu toate minunile și frumusețile ei, putea să nu existe nicidecum și numai din bunătate, Dumnezeu a adus-o din neființă la ființă, făcându-o să existe așa cum o vedem astăzi; mai mult, după ce a creat-o, Dumnezeu tot din bunătate, o păstrează, o conservă căci, dacă o singură clipă El n'ar face lucrul acesta, lumea întreagă s'ar destrăma din nou în neființa din care a ieșit; deosemena, dupăcum, cu toate aparentele dezordini din lume, există un netăgăduit fond de ordine în creația lui Dumnezeu, tot așa, oricât ni s'ar părea că în anumite momente lumea e lăsată de capul ei, în realitate bunul Dumnezeu veghează asupra lumii și El o cărmuiește, cu mână lui nevăzută, nesimțită poate dar atotputernică și sigură, spre țelul pe care i l-a pus; venind acum la viața noastră personală, fiecare din noi poate zice în tot adevărul: Ce nevoie absolută era Doamne, ca numaidecât eu personal să exist? Atâția alții puteau să existe în locul meu. Ei bine, nu! Bunul Dumnezeu i-a lăsat la o parte pe toți ceilalți cari puteau să existe ca și când nenumărata lor ceată nu l-ar interesa și pentru motive pe care numai iubirea Lui le știe, dintre ei totuși m'a preferat, m'a ales pe mine personal să exist. Nu-i aceasta, un semn de dragoste specială a lui Dumnezeu pentru fiecare din noi?

Și totuși, oricât de atingătoare sunt toate aceste binefaceri pentru inima noastră, niciodată de când e lumea, iubirea de oameni a lui Dumnezeu nu s'a ridicat până la înălțimea pe care a atins-o în ziua Năstării Domnului. Spuneți, se poate închipui că Dumnezeu ar putea vreodată să facă oamenilor un alt dar mai mare decât dăruindu-li-se pe Sine însuși în persoană? De bună seamă că nu. Ei bine,

în ziua Năstării Domnului, atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe sine însuși în persoană i s'a dat, și încă ascuns sub chipul cel mai încântător cu putință, sub chipul unui „Prunc tânăr“...

Această culme a iubirii lui Dumnezeu, acest lucru neînchipuit dacă nu s'ar fi întâmplat aievea, îl preamăresc în primul rând poeții sfinți. Iată un imn al celui mai mare dintre ei, al sfântului Roman Melodul. La prima vedere, imnul acesta pare mai mult un imn descriptiv, dincolo de cuvinte, se simte bine însă că imnul acesta a fost scris în gemunchi. Fiind vorba de poezie, lucrurile adânci sunt stuse prin simple aluzii, deaceia înțelegerea lor cere oarecare atenție:

„Fecioara astăzi, pre Cel mai presus de ființă
[naște

Și pământul peștera. Celui ne-apropiat aduce.
Ingerii cu păstorii slavoslovesc și magii cu steaua

[călătoresc

Căci pentru noi s'a născut prunc tânăr. Dum-
[nezeu Cel mai înainte de veci“.

(Condacul Năstării Domnului).

Celelalt imn pe care-l cităm e o adevărată izbucnire de înmărmurită adorare în față nețărâmuritei iubiri de care Dumnezeu ne dă dovadă:

„Spăimântează-te înfricoșându-te Cerule,
și să se clătească temeliele pământului; că iată
cu scutece se înfașă Căla ce toate le poartă
cu mâna și în iesle mică întocmai ca un strein
se primește. Pre acesta tineri bine-l cuvântați,
preoții laudă-ți-l, popoare prea înălțați-l întru
toți vecii“. (23 Decembrie: Pavcernița Peasna VIII.
irmos).

Cel de al doilea adevăr pe care Poeții sfinți îl cetesc în taina Năstării Domnului ca într-o carte, este faptul minunat după care, în șeta Tatălui Cereș, Domnul Hristos și noi formăm un singur tot, o singură realitate ca și când Domnul Hristos și noi am fi o singură ființă.

Lucrul acesta nu-i pentru nimeni o noutate, întrucât unirea aceasta tainică a oamenilor cu Hristos nu-i altceva decât taina trupului Său mistic, una din temeliele cele mai adânci ale trăirii noastre crestinești. Căci înaintea lui Dumnezeu noi nu suntem desbinați unii de alții, izolați, despărțiți; dimpotrivă, în realitatea odâncă a lucrurilor și înaintea lui Dumnezeu, noi toți formăm laolaltă un adevărat organism duhovnicesc, un trup plin de viață al cărui Cap e Domnul Hristos și ale cărui membru suntem noi cu toții. Atât de strânsă e unitatea aceasta între Domnul și noi, încât alcătuim împreună cu El o adevărată ființă uriașă care umple tot universul, o ființă uriașă al cărei cap locuiește în ceruri și al cărei trup trăiește pe pământ. Și fiindcă în tot acest organism colosal circulă un singur sânge, o singură viață, viața dumnezeiască pe care, ca o inimă gigantică, Domnul Hristos o împărtășește în tot trupul, ființă acesteia uriașe care ne cuprinde laolaltă și pe noi și pe Domnul, sfinții Părinți îi spun Hristos cel total. „Un singur Hristos formează capul și trupul“, spune fericitul Augustin.

Până și în iconografia noastră răzbate puterea acestui adevăr, atât e de vitală însemnătatea lui pentru trăirea ortodoxă. Unitatea noastră cu Domnul e ilustrată în iconografia răsăritului printr-o icoană deosebită de toate celelalte și anume prin icoana Domnului Hristos Pantocrator, icoană pe care, în vechile noastre biserici, zugravii o așează întotdeauna în bolta turlei care luminează partea centrală a Bisericii; și în adevăr, fiindcă Biserica e imaginea universului întreg, icoana aceasta așezată stăpânitor acolo în bolta, ne învață, în graiul ei, că Domnul Hristos e Stăpân și Cărmător al Universului, dar totodată și Cap datator de viață dumnezeiască pentru toți omenirea.

Ori, unirea aceasta spirituală a oamenilor cu Hristos, Bunul Dumnezeu a întemeiat-o chiar în momentul Nașterii Domnului. Iată ce ne spune descoperirea dumnezeiască prin gura apostolului Pavel: Voința cea mai dinainte de veci a lui Dumnezeu a fost ca la punerea vremii toate să le adune în Hristos; și cele din cer și cele de pe pământ, ca în El toate să fie una. Cu alte cuvinte, la Nașterea Domnului Tatăl cerească a făcut ca un fel de rezumat, un fel de prescurtare a lumii înregi pe care a așezat-o în Hristos, ca într'un nou început al Universului întreg.

Poeți fiind ei, imnograful au preferat să ne spună adevărul acesta printr-o imagine, o imagine pe care au imprumutat-o tot dela Sfântul Pavel, imagine după care Domnul Hristos este un al doilea Adam venit în lume. În două cuvinte iată de ce-i vorba: știm că Bunul Dumnezeu s'a milostivit să ne cheme pe noi fapturile Lui create din nimic, să trăim o viață nouă, o viață dumnezeiască ruptă, împărțită din propria Lui viață de Dumnezeu. Mișlocul inventat de El, e însă tot atât de minunat. Că să pună capăt desbinării dintre noi, ca să ne adune pe toți într'o singură comunitate cu un singur Centru de viață, toată bogăția de viață dumnezeiască pe care Tatăl Cerească s'a hotărât s'o dea omenirii și fiecăruia din noi în parte, a așezat-o ca într'un ocean fără margini, ca într'un rezervor fără sfârșit, în funța de Dumnezeu și de om a Domnului, ca din El s'o putem toți lua. Așa încât, după cum Adam cel vechiu, Părintele cel dintâi al omenirii purta în ființa lui pe toți oamenii, pentru că trupește toți din el ne tragem, tot așa și Domnul Hristos, la rândul său, ne poartă, din punct de vedere spiritual, în tot adevărul, pe toți întru Sine, pentru că viața noastră cea mai de preț, propria noastră viață dumnezeiască, în El se află așezată și în ființa Lui o poartă.

În acest înțeles este Domnul Hristos un al doilea Adam, în acest înțeles suntem duhovnicește una cu El, în acest înțeles este Domnul Hristos Părintele întregii omeniri.

Iată cu ce simțiminte de evlavie curată cad în genunchi imnograful înaintea Pruncului Dumnezeu, și-l proslăvesc, și mulțumesc și îl adoră că a venit la noi încărcat și plin de viață dumnezeiască, întocmai ca un al doilea Adam, întocmai ca un Părinte duhovnicesc pentru noi toți:

„Curățindu-ne sufletele să lăudăm pre Hristos, prin credință, strigând cu glas mare, stăpânului: Bine ești cuvântat Mân-

tuitoarele, Carele ai venit în lume să măntuiești pe Adam din blestemul cel dintâi, făcându-te Adam nou duhovnicesc iubitorule de oameni, precum bine ai voit, Cuvinte; Cea ce toate le-ai rânduit spre folos, mărire Ție“ (Triod: Dum. Stâlp. sedelna I stih. 1).

Să nu uităm însă că atât sfinții Părinți cât și imnograful erau greci, și greci fiind ei n'au prețuit să vorbească grecilor despre unirea aceasta a oamenilor cu Hristos, până și în termenii culturii grecești, până chiar și în termenii filozofiei lui Platon. Știm că există în filozofia lui Platon o anumită învățătura numită doctrina exemplarismului divin. Exemplarul, după Platon este modelul, idealul după care s'a călăuzit dumnezeul lui păgân, atunci când a orânduit lumea. Printre aceste modele există însă și unul de o deosebită însemnătate și anume omul-ideal, omul-model după chipul și asemănarea căruia au fost întocmiți toți oamenii.

Ori, iată ce s'a întâmplat: când sfinții Părinți s'au întâlnit cu învățătura aceasta a lui Platon despre omul-model, au văzut cu toată dreptatea, în ea, un fel de profecie, o adevărată preînchipuire filozofică a Mântuitorului, zugravită cu patru sute de ani înainte de Platon, fara sa-și dea seamă, pentru că după întocmirea reală a lucrurilor, Domnul Hristos este adevăratul portret desăvârșit al omului, omul-model, modelul ideal al tuturor oamenilor.

Rezultatul acestei întâlniri a fost încreșunare exemplarismului platonician, iar această încreșunare a avut în Biserica noastră două urmări: în primul rând, e faptul că pe zidurile vechilor noastre mănăstiri și Biserici se vede și astăzi, în șirul profeților cari din sânul paganismului au vestit venirea Domnului, și icoana lui Platon; iar în al doilea rând, e faptul că pentru a-i face pe greci să înțeleagă și mai bine cine este în adevăr Domnul Hristos, sfinții Părinți și imnograful nu s'au știut să vorbească despre El în termenii de care Platon se servea pentru a vorbi despre omul lui model. Există totuși o deosebire: ceea ce la sfinții Părinți e spus pe larg și deslușit, la Imnograful e spus numai prin discrete aluzii.

Iată de pildă cum ni-l înfățișează ei pe Pruncul Hristos cuprinzând în El toată omenirea, așa cum o cuprindea și omul model al lui Platon, în acest imn de preamărire închinat Preacuratei de ziua nașterii Domnului:

„Născut-ai pre unul din Treime, carele s'a îmbrăcat cu toată omenirea prea sfântă Maică Fecioară, pre carele roagă-l să se măntuiească cei ce te laudă pre Tine“. (30 Octombrie, Peasna III a Născătoarei).

Cu aceasta, iată ne ajunși la ultima parte a gândirii sfinților Părinți. E aproape cu neputință unui creștin din vremea noastră să-și dea seama ce temeuri de adâncă bucurie duhovnicească au fost în stare să scoată Poeții sfinți din unirea aceasta a oamenilor cu Hristos. În două cuvinte, pentru ei, Nașterea Domnului, ziua când Dumnezeu ne a

făcut una cu Domnul Hristos este, nici mai mult nici mai puțin, ziua când Dumnezeu a creat lumii un suflet nou, mai mult, ziua când Bunul nostru Tată ceresc ne-a îndumnezeit pe noi toți și toată omenirea.

Cum asta? ar putea cineva să întrebe. Într'un fel cât se poate de evanghelic și cât se poate de adevărat Judece oricine: Din moment ce, în ziua Nașterii Sale Domnul Hristos e întocmit în așa fel încât în ființa Sa poartă pe toți oamenii, din moment ce viața pe care Bunul Tată e creștina pusă o în El ca într'un rezervor, pentru fiecare din noi toți, din moment, zic, ce viața aceasta nu-i o viață oricare, ci o viață Dumnezeiască adevărată, împărtășită din propria Lui viață de Dumnezeu, ce însemnează această altceva decât îndumnezeirea noastră, în Hristos? Rămâne numai ca noi să luăm această îndumnezeire din El, să ne-o însușim și s'o trăim în toată plinătatea și adevărul.

În acest înțeles scria odinioară apostolul Pavel Colosenilor: știți, fraților, că viața noastră este ascunsă cu Hristos în ceruri. În acest înțeles sfântul Leon cel Mare într'o predică vestită, de Crăciun, spunea credinciosului din Roma: „Dă-ți seama creștine de viața înaltă la care a fost chemat”. În acest înțeles mai cu seamă se împlinește în faptă cele scrise de Apostolul Ioan la începutul Evangheliei Sale: „Și Cuvântul s'a făcut trup și s'a sălășluit între noi și am văzut mărirea Lui, mărirea ca a unuia născut din Tatăl, plin de har și de adevăr... Și din plinătatea lui noi toți luăm, har peste har”.

Atât de adânc atinge inima înnograților priveliștea aceasta a îndumnezeirii noastre, că nu găsim cuvinte să-și exprime mulțumirea și bucuria:

„Cântarea lui David cântăm Ție Fecioară munte al lui Dumnezeu numindu-Te, întru care sălășluindu-se cuvântul despre trup, ne-a îndumnezeit pre noi duhovnicește întru sine”. (Triod: Sâmbăta lăsat. de carne Peasna VII a Născătoarei).

Iată, în câteva cuvinte numai, ce-au gândit, ce-au meditat, ce-au simțit și ce-au văzut poezii sfinți în minunea Nașterii Domnului: o culme a iubirii lui Dumnezeu, o taină a unirii noastre duhovnicești cu Domnul Hristos, și o taină a îndumnezeirii noastre. Acesta i cadoul pe care Dumnezeu îl face lumii de ziua Nașterii trupesti a Fiului Său și toate acestea, gratuit, fără nici o osteneală din partea noastră, numai pentru că ne iubeste.

Sunt convins că presimțirea acestor taine îi mâna pe magi și pe păstori să vină și să adore pe Pruncul Nou Născut din ieslea Betleemului, căci nu se poate ca Pruncul-Dumnezeu să nu fi luminat inima și înțelegerea primilor lui închinători. Sunt convins că priveliștea acestor taine îi făcea pe Maica Domnului și pe bătrânul Iosif să stea privind înmărmuriți de uimire; sunt convins că vederea clară a acestor taine, așa cum numai ei pot s'o aibă, îi înspăimânta pe îngeri și-i făcea să nu-și găsească odihnă binevestind dumnezeiasca lor cântare; sunt încredințat, în sfârșit, că înțelegerea și trăirea adâncă a acestor taine îi însuflețea pe sfinții poezii și-i făcea să adore, să laude,

să preamărească și tot odată să ne îndemne și pe noi să preamărim, să adorăm, să mulțumim, pentru că aducând aceste daruri pentru toată lumea, Nașterea Domnului le-a adus și pentru noi.

Numai așa se explică entuziasmul, bucuria sfântă care clocotesc în unele imne, cum e aceasta:

„Hristos se naște, măriți-l; Hristos din ceruri, întâmpinați-l; Hristos pe pământ, înălțați vă cântați Domnului tot pământul și cu veselie laudați-l popoare că s'a preamărit.” (Cantavasiile Nașterii Domnului).

Un autor creștin a scris într'una din cărțile lui acest cuvânt adânc și drept: „Păcatul a născut în lume trei împotriri, trei vrăjmășii: vrăjmășie între Dumnezeu și om, vrăjmășie a omului cu sine însuși, și vrăjmășie între om și semenii lui”. E harul de lumină, deosebit, al acestui praznic, să se înțeleagă fără să mai spun, că Nașterea Domnului a însemnat începutul nimicirii tuturor acestor vrăjmășii. În adevăr, așa cum Domnul Hristos a venit pe lume încărcat și plin de toată îndumnezeirea noastră, așa a venit El încărcat și plin și de toată pacea noastră. El este „Domnul Păcii”, Pacea lumii în persoană. Iată de ce în ziua Nașterii Sale îngerii nu mai conținesc preamărind pe Dumnezeu, că în sfârșit a venit Pacea pe pământ.

Doamne Iisuse Hristoase Tu care ești Pacea noastră Împăratul Păcii care ai stăpânire și cârmuiești toate conștiințele ormenilor, înduplecă, te rugăm acum când Te vedem Prunc Tânăr pe sfintele noastre prestoluri așa cum stătea, acum două mii de ani aproape, culcat pe paiele staulului din Betleem, înduplecă popoarele și conducătorii lăr să facă pace unii cu alții, să înceteze vărsarea de sânge și vrăjmășia din toată lumea și din țara noastră, căci această pace ne lipsește azi mai mult și lipsa ei ne doare, ne sângerează și o simțim mai tare. Dar totodată, Doamne, lărgește inimile noastre și fă-ne să înțeleg m, să dorim și să căutăm și pacea cu noi înșiși și mai ales pacea cu Dumnezeu fără de care nu poate exista temeinică așezare a păcii pe pământ. Așa, Doamne, Împărate fă din noi adevărați fii ai păcii zidiți întru totul după chipul și asemănarea Ta care și Plinătatea Păcii”.

Ultimul cuvânt, de încheiere, acesta este:

Să avem încredere, desăvârșită încredere, în atot stăpânitoarea putere făcătoare de pace a Domnului Hristos și ca atare să nu încetăm niciodată a l ruga: „Doamne, vie împărăția Ta!”.

Arhimandritul Benedict Ghiuș

ÎN CATEDRALĂ, în ziua I și II a Nașterii Domnului, Sf. Liturghie a fost oficiată de P. S. S. Părintele Episcop Andrei, asistat de un sobor de câte 12 preoți și 2 diaconi.

În ziua I a predicat P. S. S. Părintele Episcop, iar în ziua II P. Cuv. Arhim. Benedict Ghiuș.

Răspunsurile liturgice în ziua I au fost date de corul „Armonia” sub conducerea p. prof. P. Bancea și în ziua II de corul Armatei sub conducerea d-lui locot. I. R. Botto.

În ziua II P. S. S. Părintele Episcop a hirotonit întru preot-duhovnic pe diaconul Mihai Botez.

Din Pastoralele de Crăciun

Din Pastorală I. P. S. S. Mitropolitului NICOLAE al Ardealului

Urmărind mântuirea sufletească a oamenilor, El (Mântuitorul) a adus în lume marea învățătură: „*Ce i-ar folosi omului de ar dobândi lumea toată și-și va pierde sufletul său?*” Prin această învățătură Mântuitorul a desvăluit pentru întâiașidată oamenilor, cu putere, prețul cel neasemănat al sufletului, care e mai presus decât lumea aceasta cu toate strălucirile, cu măririle și cu bogățiile ei.

În mijlocul războiului prin care trecem, cuvântul acesta despre prețul sufletului capătă un înțeles și mai adânc. Se vorbește azi despre pierderi și despre câștiguri de războiu. Dacă ne gândim la pierderi, ne vin în minte distrugerii de orașe și sate, risipiri de bunuri mari, peirea unor comori de artă și de cultură, iar pe deasupra tuturor pierderea a milioane de vieți tinere. Dar cea mai mare pierdere cu care ne alegem de pe urma războiului este pierderea din viața sufletească a oamenilor. Această stă în sălbătăcirea năravurilor omenești, în întinderea poftelor după câștiguri nemăsurate, după plăceri neieritate și după o viață ușuratecă. Dacă pierderile de averi se pot înlocui, pierderea din viața sufletelor va avea urmări ce nu se vor putea lecui curând și va prilejui multă vreme o mare neorânduială în mijlocul popoarelor. Pierderile de averi le simte omul numai pentru o vreme, dar pierderea cea din suflute îi aduce pagubă și osândă veșnică. Chiar dacă n'ar fi pierdut cineva nimic din bunurile materiale în acest războiu, ci dimpotrivă ar fi dobândit avuții nenumărate: ce-i va folosi dacă și-a pierdut sufletul? Mântuitorul ni se înfățișează ca și când ar ține în mână acul unei cumpene care într'un taler are toată bogăția lumii, iar în celălalt un singur suflet omenească. Talerul cu sufletul atârână până la pământ, iar cel cu toate bunătățile lumii nu cântărește nici a suta-mia parte din greutatea sufletului.

De unde vine acest mare preț al sufletului? De acolo că sufletul e dela Dumnezeu, e viață și duh după chipul vieții și duhului dumnezeesc. Prin suflet omul se ridică deasupra lumii trecătoare. Sufletul e partea nemuritoare a omului, e lumina cea nestinsă din el. Toate ale lumii se putrezesc, pentru că toate sunt țărână. Sufletul însă străbate dincolo de mormânt, rămânând în veci împreună cu Dumnezeu.

Dar sufletul e și partea cea mai gingașă din om. Orice gând necuviincios, orice cuvânt urit, orice faptă păcătoasă îl întinează și-l schimonosește. De aceea se cuvine să avem mare grijă de el. Cu toate acestea, adeseori vedem că oamenii își primejduesc viața sufletului, nedându-și seama de pre-

țul ei și de nefericirea veșnică ce și-o atrag prin înfinarea ei. Dacă sufletul este comoara cea mai mare și dacă de păstrarea neștirbită a acestei comori atârână ajungerea noastră la ținta vieții, care este fericierea cea de veci, atunci străduințele cele mai de seamă ale oamenilor ar trebui să fie închinete toate mântuirii sufletului.

Din Pastorală P. S. S. Episcopului NICOLAE al Clujului

Cumpăniți, iubiții mei fii sufletești, numai deosebirea dintre Crăciunul de astăzi și cel de acum doi ani, și vă veți încredința de uriașa schimbare ce s'a săvârșit în cursul întâmplărilor. Unul din urzitorii războiului și-a luat osânda încă de mult, din mâna Judecătorului a toate: el s'a cufundat în întenerecul dintru care a ieșit cu faptele lui cele rele. Lumea nu măi vorbește de el — și, vai, ce zgomot se făcea odată în jurul trufiei lui! — Steaua unuia dintre marile duhuri rele ale vremii noastre a apus. Nu peste mult vor apune și stelele altor duhuri, la fel de rele. Iar după ce și acestea își vor fi ascuns în sângerata lor față, va străluci pentru toată lumea soarele dreptății și al libertății, așa cum a vrut Dumnezeu dintru început și-așa cum vrea El și astăzi. Căci fără libertate și dreptate viața e un chin lipsit de roduri, pentru oamenii singuratici și pentru neamuri deopotrivă.

Poate că nici un neam de pe fața pământului n'a adus atâtea jertfe pentru dreptatea și libertatea sa, ca neamul românesc. Niciuna din națiile lăsate de Dumnezeu pe pământ n'a trecut printr'o atât de neagră și îndelungată săptămână a patimilor, ca nația noastră. De aceea nu slăbim întru nădejdea, că și învierea noastră va întrece în strălucire învierea tuturor celorlalte nații. Bucurați-vă deci, iubiții mei fii sufletești, că iată, se face ziua: Ceice credeau că au pecetluit pentru totdeauna peatra de pe mormântul libertății și dreptății noastre, s'au risipit. Incurtările și uneltirile lor de departe vor rămânea nepuțincoase, pentru că voia lui Dumnezeu și rânduelile Lui cele vecinice nu se lasă batjocorite. Că *Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har*. E adevărul pe care-l vestesc Scripturile sfinte de-atâtea veacuri, și e lecția cumplită a acestui războiu pe care Stăpânul cel atot puternic l-a îngăduit, pentru că lumea să-și ispășească prin el întunecimea de păcate întru care s'a cufundat cu atât de vinovată nechibzuială.

Din Pastorală P. S. S. Episcopului VENIAMIN al Caransebeșului

Bogatul și săracul, dreptul și păcătosul, împăratul și soldatul, tânăr și bătrân, țaran și muncitor, toți deopotrivă trebuie să-și plece genunchii smeriți

și rugători în fața ieslei din Vifleem ca să se poată împărtăși de darurile sfințitoare ale Celui ce pentru a noastră mântuire s'a născut, a pățimit, a suferit moarte pe cruce și a înviat a treia zi din morți.

Hristos se naște ca toți „viața să aibă și mai multă viață“ și cade-se să-L *mărim* întru faptele noastre cele bune, făcând voia cea sfântă a Lui.

Hristos se pogoară din cer — întâmpinați-L cu fiiască dragoste, cu inimile înnoite, curățite și împăcate în taina spovedaniei, cu Dumnezeu și cu deaproapele. Faceți curățenie în camera sufletelor voastre ca să poată sălășlui Domnul ca în casa lui Zacheu vameșul, ca el să poată spune: „Astăzi s'a făcut mântuire casei acesteia“. Numai deschizând larg sufletul nostru pentru Domnul se va sălășlui în noi pacea, mulțumirea și fericirea după care alergăm, căci El ne asigură: „Fără de Mine nu puteți face nimic.“

Până ce omenirea nu se va reîntoarce la viața cea întru Hristos, toate păcile încheiate vor fi trecătoare și vor fi tulburate de alte războaie pornite de oameni fără credință și dragoste creștină, *singură* care poate sta la temelie noui vieți după care înseamnă lumea, căci Mântuitorul lumii ne-a spus: „*Pace las vouă, pacea Mea, dau vouă, nu precum dă lumea*“ (Ioan 14, 17).

Hristos pe pământ, înălțați-Vă, căci Ei s'a pogořit pe pământ, ca să ne înalțe la Cer, la Părintele luminilor, „*de unde vine toată darea și tot darul desăvârșit*“. Înălțați-Vă inimile cât mai des în rugăciuni ferbinți către Cer, ca pe scara rugăciunii voastre curate să se pogoare mila și ajutorul Tatălui ceresc, fără de care nu putem trăi, precum trupul nu poate trăi fără aer.

Despre ce să predicăm?

Duminecă în 7 Ianuarie 1945 să vorbim despre:
FIINȚA RELIGIEI.

Prin definiția pe care am dat-o religiei — comuniunea de iubire sfântă dintre Dumnezeu și om, trăită în lăuntru inimii și manifestată prin cultul divin și prin viața morală, — și prin lămurirea acestei definiții, se limpezesc două întrebări dintre cele mai grele; una privitoare la *ființa* religiei și a doua privitoare la *originea* religiei. Cât nu s'au frământat mințile învățaților ca să pătrundă în esența mistică a religiei și să arate care este ființa ei psihologică și originea ei istorică!...

De unde avem religia? Care este izvorul sau, punctul ei de plecare? Este religia un *dar* sau un *tipar* în suflet dela Dumnezeu, o *trebuință* înăscută în sufletul omului, sau e o *comoară dobândită*, o zestre câștigată în curgerea timpului?... Trebuie să răspundem la aceste întrebări, deoarece „niciun lucru

nu-l putem pricepe îndeajuns, fără să-i cunoaștem începutul“.

Unii (intelectualiștii) spun că religia a ieșit din *mintea* omului. În chip firesc omul caută, cercetează cauzele lucrurilor și a ființelor. Din cauză în cauză, el a ajuns până la marginile lumii văzute, de unde, cu ajutorul *rațiunii* a tras concluzia că trebuie să existe și o lume nevăzută și nemărginită, care deșteaptă în noi neliniștea, uimirea, admirația și credința într'un Creator atotputernic și atotînțelept, credința în Dumnezeu. Aflând omul cu ajutorul minții cauza lumii în Dumnezeu, se simte mulțumit și-l adoră. Astfel, s'a născut religia: din contemplarea intelectuală și cauzală a lumii, a necunoscutului, a infinitului.

Alții (voluntariștii) spun că religia s'a născut din *voința*. *Mintea*, rațiunea pură nu poate nici dovedi nici tăgădui adevărurile religioase, transcendente. În schimb le pretinde și le dovedește rațiunea practică, *voința*, în felul următor: Omul e liber; poate face binele sau răul, după cum îl îndeamnă *voința* și conștiința. Scopul vieții e binele suprem: virtutea și fericirea, care rezulta din acordul dorințelor și a faptelor cu legea morală. De aci urmează natural ca omul virtuos să fie fericit, și cel vicios pedepsit. Dar cum acest lucru nu se întâmplă totdeauna în viața pământească, e necesar întâi: să existe o ființă atotputernică, Dumnezeu, care să țină cumpăna dreaptă între virtute și fericire, între faptă și răsplată, și al doilea: mai e necesar ca viața sa se prelungească la infinit, pentru a atinge gradul de perfecțiune și fericire pe care nu l-a atins pe pământ. Astfel, *voința* cere, pretinde, existența ființei lui Dumnezeu și deodată cu El nemurirea sufletului, libertatea *voinței*, răsplata virtuții, viața și fericirea veșnică, despre care *re* vorbește religia. În felul acesta, religia s'a născut din *voința*, din trebuința de a înfăptui și răsplăti binele.

Alții (sentimentaliștii) spun că religia și-a luat ființa din *sentiment*. În viața omului și a societății, sentimentul joacă un rol foarte important. Fără să aibă un conținut propriu și precis, el e „cheia vieții sufletești“. El stăpânește inima și toată ființa omului. Nici nu bănuim câte din faptele *voinței* și judecățile minții își au începutul în tainele adânci ale inimii. De aici s'a născut și religia. Sentimentele conduc oamenii. Plăcerea și neplăcerea, mulțumirea și nemulțumirea, fericirea și nefericirea, sunt stări sufletești, sentimente care ne apropie sau ne depărtează de religie. „Dorința e tatăl gândului“, de aceea religia nu e altceva decât o manifestare de sentiment, o funcțiune a sensibilității, un semn al afectivității, un rod al emotivității. Ea nu e nici știință, pentru că nu se ocupă de lucrurile supuse legilor naturii; nu e nici moralitate, fiindcă există sentimente religioase și fără virtuți morale. Religia e sentiment, — se spune de atâtea ori, — sentimentul de atârănare pe care-l simțim față de necunoscut, față de infinit, față de Dumnezeu.

Alții (esteticienii) spun că religia își are începutul în artă, în lumea frumosului. Cum operele de artă sunt rodul fanteziei și cum între religie și artă e multă apropiere, ființa religiei se află în artă, în născocirile fanteziei. Dumnezeu e omul idealizat și religia raportul omului cu sine însuși.

Alții în sfârșit (aprioriști) învață că religia nu-si are ființa nici în rațiune, nici în voință, nici în sentiment și nici în fantezie, cum învață psihologii, ci ea le conține pe toate și le premerge. Ea este un fenomen primar și original, sădit în adâncul conștiinței omului. Ea face parte din structura și din străfundul sufletului; e o calitate specifică a sufletului, o predispoziție întipărită în suflet dela începutul ființei lui, ca toate darurile, tiparele și legile lui Dumnezeu; un dar al revelației, căci pe altă cale omul n'a putut nici crea nici inventa supranaturalul și divinul. După cum unde este o lege preexistă rațiunea care a gândit-o, tot așa unde este religie a existat mai întâi darul, tiparul divin, fără de care nu se înțeleg nici ideile de bine, adevăr, frumos și sacru, nici lupta dintre antinomii, adică dintre bine și rău, adevăr și eroare, frumos și urât, divin și diabolic. Deci ființa religiei este transcendentă, depășește planul acestei lumi și ancorează în lumea divină și eternă.

Iată asadar o seamă de răspunsuri la întrebarea despre ființa religiei. Care dintre ele cuprinde răspunsul cel bun, căci e vădit că odată ce sunt mai multe, sunt unilaterale și deci nu toate pot fi adevărate.

Întâi de toate, religia nu-si are ființa în *mintea* omului și nu e numai rațiune sau chestie de intelect, de cunoaștere. Religia este viață, trăire, simțire adâncă și conduită practică. Ea nu trăeste din cunoașterea cauzelor, nici numai din contemplarea și descoperirea infinitului și a necunoscutului, ca știința și filosofia. În religie omul nu se multumește cu teoriile și ipotezele științei, nici cu analizele și argumentațiile filosofiei, ci caută sfântirea, mântuirea și fericirea sufletului. El caută în religie o ființă cu existență personală, pe Dumnezeu, pe care să-L simțească și să-L iubească; de care să se apropie cu toate facultățile sufletului său. Religia are deci o sferă mult mai largă decât rațiunea.

Nici *voința* nu este izvorul religiei. E adevărat că voința morală joacă un rol însemnat în religie. Cele mai frumoase idealuri, fără voința de a le împlini, rămân vorbe, visuri, utopii. Fără voință, religia ar fi o literă moartă, aramă sunătoare. Religia fără fapte morale e moartă. Dar nu morala explică religia ci tocmai invers: morala izvorește din religie cum rodește fructul din pom. Morala cu religia nu coincid; există între ele un raport de cauzalitate, nu de identitate. Religia premerge moralei. Apoi, sunt oameni morali fără a fi religioși și oameni religioși fără a fi morali. Mai mult: sunt religii fără morală sau chiar imorale. De altă parte, ideea centrală a religiei este Dumnezeu,

nu voința morală. Oamenii pot avea o concepție morală sublimă, imorală sau ridicolă, după cum e credința lor despre Dumnezeu. Prin urmare nu voința morală, ci invers: religia explică morala.

Sentimentul încă nu poate lămuri ființa religiei. Se spune adeseori că religia e chestie de sentiment, dar nu e tocmai așa. Trebuie să recunoaștem că sentimentul are în religie o putere și o valoare covârșitoare. Sentimentul religios ne îndreaptă spre „partea cea mai intimă și mai delicată a religiei, spre religie așa cum o simte în adâncul sufletului său omul religios“; el ne face să înțelegem acel „foc sacru căruia orice religie îi datorește tot ce are mai scump și mai sublim“ (I. Mihălcescu). El primește și produce în noi impresii plăcute: admirație, iubire și adorare, dar numai în legătură cu ideile care trezesc în noi asemenea sentimente. „Fără idei nu avem sentimente“. Ignoti nulla cupido. „Dacă n'am avea ideile de adevăr, bine, frumos, datorie, dreptate, etc, n'am avea niciodată nici sentimentele adevărului, binelui, frumosului, datoriei, etc.“ (I. Mihălcescu). Fără idei, sentimentul e vag, e gol și orb; fără idei degenerază în cele mai grozave rătăcirii (dela plăcerea spiritului e numai un pas până la plăcerea cărnii). Sentimentul e binefăcător numai condus de mintea sănătoasă*. Mintea dă ideea, lumina, și sentimentul adaugă căldura, multumirea, însufletirea, mistica, fără de care nu poate exista religia. De aceea sentimentul are o mare valoare și o deosebită putere în religie, dar unit cu rațiunea și cu voința morală. Ideile dau religiei sistemul osos, sentimentele căldura, voința puterea morală de înfăptuire, de intrare în comuniunea de iubire cu Dumnezeu și cu semenii.

Nici *arta* nu naste religia. Artele au un mare rol în religie — nu este religie fără elementul estetic — dar nu un rol creator. Arta nici nu crează nici nu înlocuiește religia. Ea ajută sentimentul religios, dar nu-l înlocuiește. Sentimentele estetice se deosebesc mult de cele religioase. Religia se ocupă de idealuri și ființe supranaturale, nu caută efecte artistice (deși nu e străină de ele). Religia e totdeauna un principiu de seriozitate morală: artele adeseori pot fi izvoare de corupție (pornografia). Religia e a colectivității, a tuturor; artele numai a unei părți din colectivitate, a unora. Religiozitatea se învață dela sfinți, nu dela artiști. Dacă fantezia artistică ar constitui ființa religiei, de mult ar fi dispărut. Prin faptul că până astăzi artele nu au putut înlocui religia — deși s'a încercat,

* I. Mihălcescu: „În sentiment se unesc extremele: sublimul cu ridicolul, idealul cu banalul. Nicăiri nu aduce religia flori mai frumoase, dar iarăș nicăeri nu cresc pe ogorul ei buruieni mai otrăvitoare, ca în sfera sentimentelor. Sentimentul religios este sufletul adevăratei religiosități, dar când degenerază este izvorul tuturor impietăților. Pentru sănătatea religiei, e dar absolut necesar ca sentimentul să fie deapauri nelipsit de corectivul rațiunii. Cât timp omul e călăuzit — în toate actele sale — de lumina rațiunii, este sigur că va fi ferit de rătăcirile falsului sentimentalism“.

— se adeverește că nici nu au rolul acesta, nici nu pot să o înlocuiască.

Rămâne în picioare răspunsul (dat de revelaționiști) după care ființa religiei se află în adâncul sufletului, ca o comoară *primită* nu dobândită, ca un *dar al revelației*, predispoziție și trebuință sfântă, întipărită acolo de Dumnezeu.

Esența sau ființa religiei nu se află nici numai în intelect, ca și când ar fi o invenție a rațiunii, — nici numai în sentiment, ca și când ar fi o inspirație a sentimentului, — nici numai în voință, ca și când ar fi un dictat al voinței, — și mai puțin o creație a artei, în felul fanteziilor artistice. Religia începe deodată cu omul și angajează întreaga ființa lui sufletească: și mintea și voința și sentimentul. Religia există, trăește și se dezvoltă în el ca *dar și tipar* sau *chip* alui Dumnezeu în sufletul lui întreg, așa după cum există toate darurile, simțurile și talentele, iar desfășurarea, desvăluirea acestui chip până la *asemănarea* cu Dumnezeu e contribuția omului în religie. Darurile, simțurile și talentele acestea se pot cultiva și rodi, dar se pot lăsa și adormite sau atrofiate. De pildă, copiii care cresc în pădure, fără părinți, între animale, cresc sălbatici, fără să știe vorbi, fără să știe iubi, oricât ar fi de talentați. Copiii care cresc în familie, simțesc de pe brațele părinților căldura paternă, descifrează din obșii lor puterea iubirii și învață de pe buzele lor graiul prin care își tâlmăcesc gândurile și simțurile inimii, și astfel trezesc la viață și cultivă germeii darurilor care există întipărite în sufletele lor. Intre aceste daruri, mai întâi se trezește și se dezvoltă iubirea. Copiii n'ar simți și n'ar cunoaște niciodată puterea iubirii paterne, dacă nu s'ar trezi cu ea. Tot așa este și cu religia: omul n'ar fi căutat, n'ar fi descoperit, n'ar fi iubit și n'ar fi adorat niciodată pe Dumnezeu, dacă El nu s'ar fi descoperit omului *mai întâi*, ca Tată și ca iubire, și de aci... religie.

Prin urmare, ființa sau esența religiei este dela Dumnezeu, ca dar sau tipar în suflet, ca orice dar, ca orice talent și ca orice simț, fără de care omul nu e întreg. Ea se lămurește — simplu și ușor — ca și ființa și esența iubirii. Cum iubirea se descopere, se trezește și se cultivă în sufletele copiilor prin părinți, tot așa religia se descopere, se trezește și se cultivă în sufletele oamenilor prin iubirea lui Dumnezeu. Și cum în sufletele copiilor există tiparul sufletului părintesc, așa și în sufletele oamenilor există chipul, darul, tiparul lui Dumnezeu, care apoi se desvăluie cu grijă, ca un antimis pe masa altarului, și se dezvoltă cu putere ca orice floare și ca orice ființă în fața lui Dumnezeu. Pe altă cale nu există nici iubire, nici religie.

Religia deci — în ființa și esența ei — nu provine dela om, nu este creația omului, după cum se spune adeseori, ci este un *fenomen dat*, o grație dela

Dumnezeu. Copiii n'ar ști nimic despre părinți, dacă ei nu li s'ar face cunoscuți; niciodată n'ar ști ce-i iubirea tatălui sau a mamei, dacă nu s'ar trezi și nu ar crește în această iubire. Așa e și religia. O avem dela Dumnezeu, *prin iubire și descoperire*, în scopul mântuirii și a desăvârșirii. Noi n'am fi știut nimic despre Dumnezeu, dacă El, mai întâi, nu ne-ar fi iubit și nu ni s'ar fi descoperit.

Simțul religios este un fapt universal, un fenomen dat, întipărit în sufletul nostru; este o calitate specifică a sufletului, ce și celelalte simțuri. Omul întreg, omul normal este acela care are și își dezvoltă toate simțurile și toate darurile, inclusiv simțul religios, darul iubirii lui Dumnezeu. „Unde lipsește un simț, lipsește o știință“ (C. Noica). Omul fără simțul religios este ca și omul fără simțul văzului sau auzului; un orb, un surd, un mut; un om nereușit, incomplet, anormal.

Desigur, unui om fără simțul religios în zadar îi vorbim despre religie, pentru că îi lipsește organul apercetiv, simțul prin care să primească adevărurile religioase. Osteneala de a-l convinge despre adevărul religiei este tot așa de zadarnică și inutilă, ca și osteneala de a vorbi orbului despre culori, surdului despre muzică și mutului despre arta vorbirii.

Omul fără de religie nu este un om normal construit sau crescut, pentru că sau nu are simțul religios, sau îl are și nu l-a dezvoltat printr-o creștere îngrijită și l-a lăsat să se atrofieze. Așa se înțelege de ce sunt oameni fără de religie (oameni cere nu au sau nu și-au cultivat simțul religios din tiparul sufletului) și de ce oamenii adânc religioși mai bine renunță la viață, decât la religie.

Cine simte și trăește iubirea lui Dumnezeu (religia), nu mai renunță la ea și nu mai poate trăi fără de ea. El știe că urmează iubirea și adevărul lui Dumnezeu, încredințat că *iubirea și adevărul au totdeauna urmări bune și niciodată rele*.

Scoala de Duminecă

1. Program pentru Dumineca 7 Ianuarie 1945.

1. *Rugăciune*: Hristoase, lumina cea adevărată... (Ceaslov pg. 19).

2. *Cântare comună*: Câți în Hristos v'ați botezat...

3—4. *Cetirea Evangheliei* (Matei 4, 12—17) și *Apostolului zilei* (Efeseni 4, 7—13) cu tâlcuire

5. *Cântare comună*: Arătatu-s'a darul...

6. *Cetire din V. T.*: Prigonirea lui David. (Cartea I Regi c. 20).

7. *Povețe morale*: Deșertăciunea iubirei de a-
vuție. (Eclesiastul c. 6).

8. *Intercalări*: (Poezii rel. etc.).

9. *Cântare comună*: În Iordan botezându-Te Tu, Doamne...

10. *Rugăciune*: Rugăciunea 1. dela Vecernie.
(A se vedea „Instrucțiunile“ din Nr. 1/1943). A.

DORIM tuturor cetitorilor și colaboratorilor Anul Nou fericit și la mulți ani.